

Pen en papier

versus

digitale communicatie

Door de technologische opmars lijkt het handschrift steeds minder belangrijk te worden. Terwijl we er rustig op los tikken, verliezen we de functies van pen en papier uit het oog. Elodie Kint zet de voor- en nadelen van het handschrift tegenover elkaar.

Jongeren groeien op tussen de computers en tablets. Het handschrift lijkt voor hen steeds minder belangrijk te worden. Huiswerk maken ze het liefst op de computer en pen en papier wordt enkel nog gebruikt in de lessen op school. Vanaf de vervolgopleiding neemt de laptop het over van het 'ouderwetse' notitieblokje.

Dat pen en papier wordt vervangen door digitale schrijfmogelijkheden, is de trend. Het Platform Handschriftontwikkeling benadrukt tegen deze stroom in, het belang van het ontwikkelen van een handschrift. Het Platform gebruikt verschillende wetenschappelijke argumenten om dit standpunt te onderbouwen.

Ontwikkeling van de hersenen

Zonder dat we het zelf in de gaten hebben, is schrijven een complexe handeling. Bij schrijven met de hand moet men een goede lichaamscoördinatie hebben. Het hele lijf is er namelijk bij betrokken: van de ogen tot de hersenen, van de nek tot en met de vingerspieren werkt alles samen. Van alle wezens op aarde, is alleen het brein van de mens in staat tot het produceren van schrift. Door herhaaldelijk te schrijven, worden motorische verbindingen in de hersenen geïntegreerd. Schrijven heeft dus een positief effect op de ontwikkeling van de grote en de kleine motoriek.

Ook hogere cognitieve niveaus, zoals denken en taal, worden ontwikkeld door het effect op de hersenen van het leren schrijven. "Als een leerling snel en automatisch kan schrijven, kan deze zijn gedachten snel op papier zetten, voor ze weg zijn. De volle hersenkracht is zo beter te gebruiken voor het vormen van zinnen en ideeën. Als je moet nadenken over hoe je schrijft, worden er cognitieve bronnen niet aangewend", aldus de woordvoerder van het Platform, Aartje Schoemaker.

Ruimtelijke inzicht

Terwijl een kind leert schrijven, leert hij ook meteen hoe hij de gegeven ruimte ordelijk kan indelen. Dit uit zich in het inschatten van afstanden. Bijvoorbeeld de letterafstand, woordafstand of regelscheiding; wat op de computer allemaal automatisch gebeurt. Bij het schrijven krijgen kinderen tevens inzicht in verhoudingen. Zo zijn er lange letters, als de 'k' en de 'j' met daar tegenover de korte letters, zoals de 'a' en de 'n'.

Psychologische argumenten

Het Platform Handschriftontwikkeling heeft ook psychologische argumenten voor het belang van het handschrift. De concentratie wordt namelijk bevorderd tijdens het schrijven. Dat heeft positieve effecten op het denken en het intelligentieniveau van de persoon. Wat op zijn tijd weer orde, rust en ruimte geeft in het hoofd van 'drukke' kinderen. Kunnen schrijven geeft zelfvertrouwen en bevordert impulsbeheersing.

Omdat met de hand schrijven meer fysiek is, is het meer verbonden met onze gevoelens. Zelf bewegen bereikt de emotie sneller dan woorden, zo zegt het Platform.

Handschrift is expressief

Frank Jansen, taalkundige binnen genootschap 'Onze Taal', vindt het niet belangrijk dat zijn leerlingen aan de Universiteit Utrecht netjes kunnen schrijven. Wel dat ze nog met de hand kunnen schrijven. "Met name aantekeningen maken. Verbanden leggen door middel van pijlen en cirkels trekken en het maken van samenvattingen." De taalkundige denkt dat die manier van schrijven leidt tot het dieper nadenken over de stof waarover men schrijft. "In ieder geval dieper dan achter mekaar door op je laptopje zitten rammen, zoals mijn studenten doen."

Ook vindt Jansen het handschrift iets extra's hebben ten opzichte van getypte stukken. "Door zijn expressiviteit." Daar sluit dichter Niels Kalkman, beter bekend als 'N.', zich bij aan. Hij deelt zijn gedichten veelal op Facebook en doet dat vrijwel nooit getypt. "Als je een stukje tekst op internet ziet, lees je eroverheen. Maar een foto van een stukje handgeschreven tekst valt behoorlijk op en springt in het oog. Dat is marketingtechnisch heel handig", legt hij uit.

Kalkman heeft spijt dat hij zelf nooit netjes heeft leren schrijven en gebruikt daarom vaak het typemachine of 'leent' iemand anders' handschrift. "Mijn handschrift is heel slecht, dus vermijd ik het schrijven zo veel mogelijk, omdat het vaak onleesbaar is. Netjes kunnen schrijven is iets waar je voor de rest van je leven plezier van hebt. Daarom vind ik dat daar aandacht aan moet worden besteed in het onderwijs. Leren schrijven is de basis in de communicatie, ongeacht of je daarna overstapt op 'het digitale werk'."

De dichter noemt digitale communicatie een handige aanvulling, maar vindt de drempel om te schrijven met pen en papier lager. Omdat men bij het digitale schrijven afhankelijk is van apparaten, stroom en een manier om met elkaar in verbinding te staan. "Al denk ik wel dat er ook aandacht moet worden besteed aan digitale communicatie. We kunnen er niet omheen dat papier ouderwets is en iets als het versturen van langzaam zal verdwijnen."

Digitaal handschrift

De maker van de smartphone applicatie 'Use your handwriting' laat de twee werelden samenkomen. Met de app kunnen de gebruikers namelijk op hun smartphone of tablet, dus digitaal, handgeschreven notities maken. De applicatie bootst de vulpen na en het handschriftgedeelte staat dus centraal. De doelgroep van de tool is duidelijk de groep mensen die het leuk vindt om het handschrift in tact te houden.

Zach Von Bulow, de ontwikkelaar, vindt het een slecht iets om te zien dat steeds minder mensen nog echt schrijven. Toch heeft de app meer dan een miljoen gebruikers. Von Bulow denkt echter dat de toekomst van het handschrift er somber uit ziet. "De overgrote meerderheid van onze gebruikers, op basis van de statistieken van Facebook, zijn dertig jaar of ouder. Tieners voelen zich tegenwoordig veel comfortabeler bij het typen van een SMS op een smartphone dan te schrijven met pen en papier."

'Blokletters zijn voldoende'

Maurice de Hond vindt het handschrift minder nuttig. Hij heeft twaalf iPadscholen opgezet in Nederland en noemt het aanleren van verbonden schrift zinloos. "Er zijn tal van opdrachten, die ook in apps te vinden zijn, die de motoriek van kinderen bevorderen", vertelt hij in een interview met *Metro Nieuws*.

Zelf heeft hij onderzoek gedaan onder volwassenen. Daaruit bleek dat slechts vier procent van de letters die de deelnemers aan het onderzoek produceren nog met de hand wordt geschreven. Van die vier procent wordt minder dan tien procent door anderen gelezen. Daarom denkt De Hond dat het aanleren van blokletters voldoende is.

Steeds minder belangrijk

Voorlopig lijkt er nog geen sprake te zijn van het verdwijnen van het handschrift. Scholen mogen momenteel zelf kiezen in welke mate zij aandacht besteden aan het handgeschrevene, met daar tegenover digitale communicatie. Met name jongeren zelf hechten steeds minder waarde aan het handschrift. Voor hen ligt de focus steeds meer op digitale ontwikkeling, die eigenlijk grotendeels vanzelf gaat door de continue aanraking daarmee.

Bronnen

Brasser, Bianca. "Handschrift in digitaal tijdperk". Metro Nieuws, Amsterdam. 23-01-2014
<http://www.metronieuws.nl/nieuws/handschrift-in-digitaal-tijdperk/SrZnaw!7AyhOcwBUPDI/>

Cöp, Jos. "De toekomst van het schrijven". <http://trendsbeeld.blogspot.nl/2014/02/de-toekomst-van-het-schrijven.html>

n.n. "Dag van het handschrift: wij doen mee". Nos.nl, Amsterdam. 23-01-2014
<http://nos.nl/op3/artikel/601158-dag-van-t-handschrift-wij-doen-mee.html>

Platform handschriftontwikkeling. "Overzicht inhoud bundels en rubrieken".
<http://members.upc.nl/m.otter7/handschriftontwikkeling/Artikelen/Overzicht%20inhoud%20bundels-%20rubrieken.htm>

Woersem van, Ypen. "Basisscholieren schrijven nauwelijks slordiger". Nationale onderwijsgids.
http://www.nationaleonderwijsgids.nl/sections/speciaal-onderwijs/articles/16808-basisscholieren-schrijven-nauwelijks-slordiger_15-03-2013

Gesproken bronnen

- Below Von, Zach. Appmaker van 'Use your handwriting', Gee Whizz Stuff.
- Jansen, Frank. Taalkundige bij genootschap Onze Taal en universiteit Utrecht.
- Kalkman, Niels. Dichter N.
- Schermer, Dick en Schoemaker, Aartje. Platform handschriftontwikkeling.